

posebno na novinah, ali po sternašini reži, dobro skazalo, po 6 do 9 centov na en oral. Pred setvijo tisti dan so ga na dobro preorano njivo na kupe po centu navozili in za čevelj debelo z zemljo pokrili; ponoči je razpadlo apno v štupo, in drugi dan so ga v cajnah raztrosili po njivi, koj potem pa sejali rež in vse skup podorali. Dobiček je bil na taci mokrotnih in merzlih zemljiših kaj očiten; na nič pognojenih njivah je bil pridelk za polovico, na z gnojem napol pognojenih njivah pa dvakrat večji, in še za režjo vsajenemu ovsu ali detelji je dobro storilo.

Iz natoroznanstva.

Otrinjavke in svetinje.

Vsakemu je znano, kako se včas, kadar je noč jasna, zvezde otrinjajo. — Na kmetih pravijo, kadar se zvezda oterne, da že tudi gotovo človek umerje.

Otrinjavke pravimo tistim, ki so tako velike kakor se zvezde vidijo; in ko leté, je viditi, kakor da bi bil ognjeno nitko po nebezu potegnili. Tistim pa, ki so redkeje in večidel o gotovih mescih in dneh prihajajo, pa pravijo svetinje.

Svetinje so precej velike ognjene krogle, ki jih je prav lepo viditi, ko dajo plamen, iskre in dim od sebe, po tem se pa razpočijo in razsute popadajo na tla. Tudi podnevi pridejo pa jih ne vidimo, toda se sliši grom, ko se razpočijo. Majhne črne meglice se naredé, pri jasnem nebu zagromi zaporedoma in kamniten dež gré, ko na zemljo popadajo. Skoraj poltretji tisuč let že beremo v zgodbah od kamnitnega dežja.

To kar iz svetinj na zemljo popada, imenujejo zrakovci meteor; obstojé pa iz železa in drugih rud. Pervine so tiste, kakor jih imajo rudnine v zemskih hribih, toda sestava je druga. V meteorih je železo samo na sebi, kar na zemlji ni mogoče, ker ga rija jé. Kalifi in mongoljski knezi so si napravljali meče iz takih meteorov. Naj bolj znane so že od nekdanj tiste svetinje, ki pridejo v gotovih dneh skoraj vsako leto. 10. avgusta so hodile svetinje sv. Lavrenca; na Angleškem se dobí v cerkveni pratiki omemba „ognjenih solzá“ sv. Lavrenca. Še bolj znane so tiste, ki prihajajo obhodno od 12. do 14. novembra. Sila trumo sta jih vidila Olmsted in Palmer v zgornji Ameriki. Ponoči od 12. do 13. novembra 1833, pravita, da so šle kakor sneg. V devetih urah jih je padlo čez 240.000.

Zunaj teh svetinj, ki obhodno obiskujejo našo zemljo, pa poznamo tudi druge posamezne ognjene krogle, ki se utegnejo vsak čas v zraku pokazati. Tako se je 26. maja 1751 pri Hračini blizu Zagreba pri jasnem nebu ognjena krogla pokazala. Iz nje sta padla dva železna kosa, eden je vagal 16 funtov, drugi, ki ga imajo na Dunaji shranjenega, pa 71 funtov. In takih izglede se najde mnogo ne le v starejih zgodovinskih popisih, temuč tudi v novejših časih. Tudi letasnje leto ima že svoje svetinje pokazati. Iz Pešta piše nekdo 9. januarja 1855: „Ob osmih zvečer sem vidil prečuden prikazek. Skoraj nad glavo se pokaže ognjena krogla. Velika je bila kot luna. Na vse kraje so žarki iz nje leteli. Brez števila zvezdic je v četertini ure od nje poletelo; potem se ji pa naredita dva repa. Letim preki Donavi, da bi prišel iz gazove luči. Zdaj sem jo natanko vidil; zdelo se mi je kakor ko luna odjema. Pa se je tam nebo pooblačilo, lune ni bilo viditi, le nekaj zvezd se je vidilo. Znamenito pa je, da cele tri četertine ure nisem zapazil, da bi se bila kaj premaknila.“ — 15. januarja tudi tega leta je vidil na Dunaji Burkhardt ognjeno kroglo, ki se je pokazala na nebu. Šla je na ravnost od gostosevcev proti južno-zahodni strani. Svetila se je kakor razbeljeno železo. Skoraj na sredi pota se je razpočila. Postalo je več manjših koscev, ki so se svetili kakor danica ali Venera. Naj večí kos je naprej letel. Manjši kosci so pa na vse kraje leteli in puhel hrup se je slišal. Vidila

se je 6 sekund. Napravila je pa tako svetlobo, da so pri gazovi luči stvari senco delale. Posvetila se je kakor bengalični ogenj; od začetka svetlo-rudeče, potlej je pa nenkrat rumeno zasvetila. (Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Navedel sem še tudi drugo sliko (Muhar Gesch. der Steierm. I. Abbild. Tafel XVI. fig. 42.) in rekel, da božanstvo na tem cvetu sedi. Nisem jaz kriv te pomote, marveč rajni Muhar in gosp. Knabl, ktera sta to sliko tako nezvesto zrisala. Ne dolgo sem v družbi umetnega slikarja g. Felbermayer-a to podobo sam ogledaval, in obadva sva se prepričala, da možka oseba nima konjskih nog (toraj Knabelnova razlaga od „Centaura Chirona“ in „Achilla“ nič ne velja) in da ženska ne sedi na perji, kakor je pri Muharji zrisana, temoč na razgernjeni rjuhi. Obedve podobi sedite in možka žensko objema, zadej pa se vidi že zlo poškodovana lira. Za zdaj se še ne podstopim izustiti, kaj da pomeni.

Ker Latovus aug. tedaj ni Višnu Tamar, kakošno pa nek je? „Brez dvombe keltiško“, bodo vsi nasprotniki kričali, ker v zemlji nekdanjih Galov nahajamo: „Namens-Korrespondenzen“, kakor Latobriga, in v zapadni Galii rod Letavici, kar stari pisatelji predstavljajo z „Litorales“, to je, Pobrežani. Ako ni drugih dokazov, kakor samo „Namens-Korrespondenzen“ so pač terdenja na slabih nogah! Kdo nek vam bode verjel: ker v Britaniji se najde mesto Uxacona, v Hišpaniji tarakonski Uxama, v Kalabrii Uxentus, in v Indii gora Uxentus, da so tudi v Kalabrii in v Indii živeli Kelti, ker se v tih krajih nahaja britanskemu enako ime?!

Po vsestranskem presojenji terdim, da v božanstvu Latovu je Šiva, kateri je tudi bil varh popotnikov po suhem in po vodi, zato se veli: „gospod pobrežja“ — „Herr der Ufer“, „der in den Furten“¹⁾ und an den Ufern Weilende“, dalje: „âlâtya“ kar je bil Anquetil prestavil: „dans naulum“ — „der Schiffslöhnggeber“, dr. Weber pa „der Befrachter“²⁾. V Wilsonovem sanskritskem slovarji najdem „âlâta“ prestavljeno v „firebrand“, to je, velika ladija. V indoeuropejskem prvotnem jeziku je gotovo korenika te besede pomenila vodo, ker se še v keltiških narečjih nahaja beseda leath, laith = Feuchte, Sumpf³⁾.

Tudi v latinskem jeziku najdemo: latex = die Flüssigkeit, in v litvanskem pomeni lytus dež, pluviae.

Ohranil je besedo latov še tudi serbski jezik, in sicer Vuk v svojem serbskem slovarji piše, da Latov pomeni: nadzornika pri prebrodarenji — der Aufseher bei der Ueberfuhr⁴⁾. Beseda latov toraj ima iskati koreniko v imenu lat, kakor cestinar, der Strassengeldeinnehmer v imenu cesta. Tako to besedo sme tudi slovanski jezik svojim prištevati, ker ni moč dokazati, da so jo Serbi od Latincev ali pa Keltov prejeli.

Zdaj toraj tudi razumemo, zakaj se hrami poleg rek, in sicer poleg brodov velijo: letuš. Primeri Letuš vas kraj Savinje, Letenje kraj Mure, in brez dvombe tudi to pomeni Letija, Litija, nekdanj Latija (zavoljo prehoda glasnika *a* v *i* in *e* — primeri poljski: lato, slov. leto, slavonski lito). Latovici, Latovičani so toraj bili ne samo zatega voljo tako imenovani, ker so Latova častili, temuč tudi zatega voljo, ker so bili prebivavci kraj po-

¹⁾ Menda je zatega voljo omililo ime Breda, ktero se v narodnih slovenskih pesmah pogosto nahaja.

²⁾ Upaniśad Anuvāka VIII. glej tudi dr. A. Weber „Indische Studien“ II. Band. I. Heft str. 40, 41.

³⁾ Radloff „Keltenthum“ str. 290.

⁴⁾ Vuk. Serbski rečnik pod besedo Latov.

baron Joah. Fürstenwäther-a, okrajnega predstojnika v Irdningu Jož. Schmid-a in okrajn. adjunkta v Gradcu Franca Schmid-a, za namestnika: okrožnega komisarja Jož. žl. Kriehuber-a v Gradcu, — izmed sodniških vradnikov: za stanovitnega komis. uda: svetovavca deželne nadsodnije Jož. žl. Kerschbaumer-a, za ude pomnožene komisije: svetovavca dež. sodnije Jan. Zauschner-a in Karola Orrasch-a, za namestnika: svet. dež. sodnije dr. Franca Seidl-a, — za zastopnike posestnikov služnih zemljiš: opata p. Ludevika Crophius-a žl. Kaiserssiega in c. k. gojzdnega svetovavca v Eisenerz-u Jožefa žl. Gerstenbranda, za namestnika pa grajšaka grofa Kottulenski-ga, — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: posestnika Matija Oberrascher-a v Oberstorf-u in poštarja v Mitterndorf-u žl. Janeza Paula Khaelsberga, za namestnika pa župana v Gröbningu Martina Maier-a.

(Konec sledi.)

Iz natoroznanstva.

Otrinjavke in svetinje.

(Konec.)

Imenitno je vprašanje: od kod da pridejo in kaj da so meteorji ali izpod neba padajoče žareče kamna?

Vsaka stvar na zemlji ima znamenje svojega rodú na sebi; oglejmo torej tudi svetinje, ki padajo na zemljo, po njih sestavnih delih. Pokazalo se je pa, da imajo meteorji zemske rudnine v sebi; akoravno pod drugo podobo in na drugo vižo združene, so jih vendar dolgo časa za zemske stvari imeli. Terdili so, da se delajo v zraku iz delov naše zemlje. Da to ne more biti, se lahko razume. V zraku so vedne spremembe, vsaka pa prinese druge prikazke. Po zračnih pogojih se tedaj vse ravna, kar vidimo v zraku. Če bi se svetinje ali meteorji sploh, ki tudi iz otrinjavk padajo, v zraku delali, bi se mogle ravnati po mnogoverstnih zračnih spremembah; o gotovih časih, kakor bi bilo vreme, bi se mogle delati, vsak čas pa ne, tudi ne po vsih krajih sveta. Skušnje in ogledovanja pa nas učé, da se nahajajo povsod in vsak čas naj bo kakoršno koli vreme, naj bo v merzlih ali v toplih krajih. Posebno pa pričajo svetinje sv. Lavrenca in tiste, ki pridejo mesca novembra, da niso otroci naše zemlje in da se niso še le v zraku naredile. Svetinje, ki so padale leta 1833 ponoči od 12. do 13. novembra, so letele skoraj vstric vse iz enega kraja zvezdnega kardela, ki ga poznamo pod podobo leva. Le-ta kraj se pa ni premaknil celih devet ur, kakor dolgo so one šle; toraj svetinje niso v zvezi z vertenjem naše zemlje; toraj tudi niso stvari našega ozračja; one prihajajo z družih svetov. Imenitni zvezdogled Enke je prerajtal, da se zemlja mesca novembra ravno tje vertí, od kodar svetinje prihajajo. Tiste, ki jih ogledujemo mesca augusta, pridejo izmed Perzeja in Herkula, tje pa tudi zemlja ob tistem času gré.

Ker se otrinjavke in svetinje ob enem pomešane po-kažejo, ker gredó enako hitro, sklepamo, da so oboje tistega izvira. Ker se ne ravna po obnebji, ne po vertenji naše zemlje, pa obhodno dohajajo, morajo biti trupla za-se, kakor zvezde (planeti), ki krog sonca gredé blizu zemlje pridejo, se v ozračji njenem vnamejo in cele na zemljo popadajo ali se pa zdopé in kot kamniti drobiž na tla prileté. Menijo pa, da je cel kolobar taci zvezdinih (planetičnih) krogel okoli sonca. Tam kjer kolobar gre čez pot naše zemlje, zahaja v naše ozračje. Utegnejo pa tudi leta priti, ko zemlja ravno na prazen del tega kolobarja zadene ter jih ni viditi. Veči svetovi pa imajo tako moč do majhnih, da jih na drugo pot spraviti zamorejo, kakor se godí pri repastih zvezdah, in to se je tudi s tem kolobarjem zgodilo, da zdaj derglej gré čez zemsko pot kot je hodil pred Kristusom, ko so že Kinezi svetinje pridno ogledovali.

Meteorji so ptujci, ki dohajajo na zemljo, da bi pod-

učili malo prebrihtanega človeka, da lučice, ki se po nebu prižigajo, niso le prazne goreče pikice, ampak da so svetovi kakor naša zemlja.

Na Dunaji.

S. Šubic.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Ker sem začel več prvešnjih pomot popravljati, tudi popravim izpeljavo imena reke Kolpe, in rečem, da je korenika tega imena sansk. glagol „kal“, sprudeln, fließen, bewegen, toraj Kolpa = reka. V ruski zemlji se tudi nahajate rečici Kolpa, Kolpinka. Celó ime Panoni pomeni „die Bewohner sumpfiger Gegenden“. Toraj tudi prvešnjo izpeljavo zaveržem. Korenika pan, ktera v sanskritu pomeni: „handeln“ je gotovo izvirno pomenila gibati. V indoeuropejskih jezicah pa nahajamo ta prikazek, da korenike, ktere pomenijo „gibati“, so stvarile poznamenje za vodo, luč, zrak in žival, zato tudi korenika: „pan“ je stvarila pomene: pani = sončni žar, pani = roka (primeri man, izvirno gibati, zato manare, manus, mana, keltiški = voda) in panka = morje, jezero ¹⁾. V cerkveno-slovenskem jeziku najdemo: panica = cisterna ²⁾, toraj že na drugi stopnji poména, dalje: panička, skleda = hydria, Wassergefäß, kakor urna, urceus od ur, fließen, bewegen, baskijski ura = voda. Tudi v serbskem ³⁾ jeziku se najde beseda panac po Vuku: „nekaka bela velika vodena ptica“ analogično besedam: anas, Ente, hansa, sanskritski = labud, od an, han = fluere, zato Anas, Unica, Hana: imena rek, ktere naravnost pomenijo: reko. Ravno to tudi pomenijo imena rek in rečic: Labe, Labnica (ktere se po vsih slovanskih deželah najdejo) od sansk. glagola: labh = bewegen, fließen, keltogermanski: alb, elb, elf, zato imena reke Elbe, in v Skandinavii se vse reke velijo Elf, na primer: Dalelf, Gideoelf, Umeoelf, Piteoelf, Luleoelf, Torneoelf. Iz alb je nemška beseda Elfe = povodna Vila, in albitz ravno tako, kakor iz lab — labud = albitz, hansa, panac, toraj labud ni meta-teški za belud, kakor sem jaz nekaj in tudi drugi slovanski jezikoslovci terdili, in ne pomeni belega, ampak vodnega ptiča ⁴⁾. Iz labh je tudi Labur = vodni bog ⁵⁾; zaveržem tedaj prvešnjo razklado, v kateri sem Labura primerjal z Višnu-Narasinha-tom. Za vodno božanstvo ga dokazuje tudi mesto, kjer se je kamen s tem napisom našel, namreč pri Studencu ⁶⁾ pod Ljubljano. Da je stara Panonia bila mužnata, pričujejo rimski ⁷⁾ in gerški pisatelji, in znamenito je spet, da vse večje jezera imajo imena, ktere naravnost pomenijo: jezero, mužo, lužo, na primer: lacus Pelso = pelso metatetiški pleso v ruskem jeziku = jezero, lacus Musianus = muža, lacus Lugeus = luga — luža, „insula in Savo Metubaris“, kakor Plini piše = Medjubare, Medbare „zwischen den Sümpfen“.

Pa ne samo imena rek: Drava, Sava, Kolpa ⁸⁾ pomenijo vodo, temoč tudi imena gori imenovanih jezer;

¹⁾ Glej Kuhn v „Zeitschrift für deutsches Alterthum“ VI. 134.

²⁾ Z besedami panka (zato Pančova die Sumpfstadt?), panica, — primeri gotiški: fani, staronord. fen = Sumpf.

³⁾ Vuk, serbski rečnik pod besedo panac.

⁴⁾ To izpeljavo tudi ima M. Rapp, glej „Grundriss der Grammatik des indoeuropäisch. Sprachstamm.“ II. 163.

⁵⁾ Tudi k Šivatu so molili stari Indi: Naklon prebivajočemu v studencu in globočinah vodá! Glej Upanišad Anuvāka VII.

⁶⁾ „Novice“ leta 1853, str. 232.

⁷⁾ Glej Vopiscus in Probo.

⁸⁾ Razumek vode tudi izrazuje ime reke Sure; v cerkvenoslovensščini se še najde surov = humidus, in zile, po keltiškem bi se zvala Gila, ker se viriškem narečji gil velí voda, nem-